

EL PAÍS

QUADERN.

Extremar la lògica

A l'exili Francesc Arnó traduïa i estrenava peces d'Eugène Ionesco al Casal de Catalunya de Buenos Aires

FRANCESC FOGUET I BOREU | 10 ENE 2013 - 12:50 CET

Archivado en: Eugene Ionesco Dramaturgos Teatro Gente Artes escénicas Espectáculos Cultura Sociedad

De ressó Kafkià a partir d'una 'rinoceritis', Ionesco lamenta l'acriticisme burgès. / S. CARREGUI

En la dècada del 1960, quan a l'interior del país la modernitat teatral en català subsistia a dures penes, a l'exili Francesc Arnó (Barcelona, 1909-2011) traduïa i estrenava peces d'Eugène Ionesco al Casal de Catalunya de Buenos Aires. A poc a poc, les investigacions sobre la diàspora catalana treuen a la llum documentació inèdita que ajuda a valorar la immensa activitat cultural que s'hi dugué a terme. Si fins ara coneixíem les traduccions de textos teatrals de Ionesco fetes per Bonaventura Vallespinosa, Joan Argenté i Joan Tarrida, l'edició de les

versions de Francesc Arnó de *Rinoceront*, *El rei s'està morint* i *La lliçó*, que ara han publicat Punctum i el Grup d'Estudi de la Traducció Catalana Contemporània de la Universitat Autònoma de Barcelona, ens ofereixen una mostra esplèndida de la traça traductora d'aquest admirador de Pompeu Fabra.

Costa d'imaginar que bandades de misteriosos paquiderms desbocats puguin rondar per les places i els carrers d'una ciutat i causin un tal rebombori que traspalsi les inèrcies donades, la interpretació decorosa de la realitat i la placidesa de la vida *normal*. És el que passa a *Rinoceront*, la millor de les peces del volum. El fil conductor d'aquesta comèdia és el personatge de Berenguer, corrector de textos jurídics tocat pel neguit existencial, que assisteix a la metamorfosi del seu amic en un rinoceront. Davant de la *rinoceritis* que afecta la ciutat, Berenguer s'hi rebel·la i es nega a seguir el corrent. Assetjat per ramats de rinoceronts inquietos, s'atrinxera, no sense dubtes, en la seva humanitat irreductible.

Amb aquesta metàfora de la *rinoceritis*, de ressonàncies kafkianes, Ionesco apunta a l'uniformisme acrític de la societat burgesa i la submissió de l'individu al dictat del poder i del pensament únic. A *El rei s'està morint*, justament, la decadència absoluta del regne d'un monarca que agonitza —d'alenada shakespeariana— esdevé una magnífica al·legoria de la pompa simbòlica que envolta el poder, els simulacres en què escuda la seva arbitrarietat i els fonaments de fang en què se sustenta. Com qualsevol despotisme, imposat amb la violència, la monarquia compta amb l'acatament de grat o per força dels súbdits, però al final és tan ridícula i efimera com tota obra humana. Amb la inexorable mort igualadora, tot desapareix. A *La lliçó*, per arrodonir-ho, s'hi qüestiona no tan sols la superficialitat de les idees donades i els aprenentatges basats en l'autoritarisme, sinó també la construcció de coneixements falsaris que poden conduir al crim.

El teatre de Ionesco enfondeix en els replecs insospitats de les paraules i en el rerefons

absurd de les vivències quotidianes amb faules que, a manera d'antídot contra els totalitarismes, prenen una dimensió metafòrica o al·legòrica. En realitat, les situacions insòlites i grotesques que proposa Ionesco no fan res més que extremar la lògica fins al paroxisme. Arnó encerta a traslladar els jocs delirants de paraules, els estirabots lògics, els falsos sil·logismes que desgranen com si res els personatges en un català ric de girs i matisos. Les seves traduccions combinen molt bé la pulcritud expressiva, en què dringa l'idioma, amb l'enginy en el recurs just a l'adaptació, que té en compte el públic a què anaven adreçades.